

been determined by the extent of graduates developed competence - the ability to detect relationships between the knowledge and professional situations and to apply the results of professional training by adequate problem solving of educational activities. The essence of concepts "competence" and "competency" in the context of philosophical and methodological analysis of the competency paradigm in education has been concretized. The structure of the professional competency of future primary school teacher as a basis for the formation of pedagogical skills of students preparing this profile has been defined. It has been summarized that while the formation of professional competency of primary school teachers it is necessary to take into account the State standard of primary secondary education. The basics of State standards are individually oriented and competency approaches. On the basis of State Standard is being made a purposeful training of primary school teachers in teaching the principles of the formation of specialist self-development competency to work with junior pupils. Professional competency of a primary school teacher is associated with professionalism and is defined as a system of knowledge that is constantly expanding and enables professionals to perform professional tasks with high performance level of educational excellence.

Competence, competency, primary school teacher, pedagogical mastery.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

А.С. Тимощук, м. Рівне

У статті висвітлений сучасний стан підготовки вчителів технологій у галузі охорони праці. Описані методи ситуативного та проблемного навчання, обґрунтовано можливості їх використання при проведенні практичних занять з охорони праці. Доведено, що організація практичного навчання охорони праці майбутніх вчителів технологій описаними вище методами дозволяє оптимізувати даний процес.

Методика навчання, охорона праці, підготовка вчителів технологій, проблемне навчання, ситуативне навчання.

Вступ. Загальний рівень здоров'я та працездатності дитячого населення лежить у прямій залежності із всебічним потенціалом розвитку країни в цілому. Крім того, сучасний період характеризується стрімким розвитком і впровадженням нових інформаційно-комунікаційних та технологічних засобів виробництва, які відповідають потребам інноваційної світової стратегії розвитку. Варто відмітити, що за таких умов стрімко змінюються умови життя людини, а це в свою чергу вимагає переоцінки поглядів на збереження здоров'я та працездатності підрос-

таючого покоління. Доречною у таких умовах є технологічна підготовка школярів, метою, якої є формування у молодого покоління компетенцій конкурентного існування в сучасному високорозвиненому, технологізованому, інформаційному середовищі. Роль вчителя технологій, в минулому вчителя трудового навчання, зазнала значної переоцінки. Це пояснюється соціальним замовленням, вимогами якого є формування нової сучасної генерації у суспільстві. За таких умов трудова підготовка не забезпечує необхідну підготовку учнівської молоді до життя в сучасному світі. Варто відзначити, що створення безпечних умов навчального процесу не вичерпує у повній мірі діяльність вчителя технологій у працезахоронному напрямі. Сучасний педагог повинен забезпечити формування в учнів навичок безпечного використання технологічного обладнання, усвідомлення цінності власного життя та працездатності. Такий стан проблем вимагає відповідної професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів технологій. Забезпечити формування компетенцій збереження здоров'я та працездатності учнів дозволяє вивчення охорони праці, тому цьому напрямку підготовки майбутнього вчителя технологій необхідно приділяти велику увагу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Підготовка майбутнього вчителя технологій (трудового навчання) являлася предметом наукових досліджень В. Андріяшина, П. Атутова, Я. Батишева, А. Вихруща, О. Гедвіло, В. Гетги, Р. Гуревича, В. Гусєва, П. Дмитренка, Н. Кардаш, О. Коберника, В. Кузьменка, В. Курок, В. Мадзігона, Л. Оршанського, В. Полякова Г. Разумної, В. Сидоренка, М. Скаткіна, В. Стешенка, Г. Терещука, В. Титаренко, О. Торубари, Д. Тхоржевського, В. Харламенка.

Велика кількість науково-педагогічних досліджень приділялася удосконаленню загальнотехнічної, графічної, конструкторської, підготовки вчителя технологій, формуванню технічного мислення, культури праці, навичок використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій, здійсненню профорієнтаційної роботи, однак практично не вивчалось питання працезахоронної діяльності майбутнього вчителя технологій. Не має чіткого методичного підходу навчання педагогів у цьому напрямі.

Основною метою нашого дослідження є визначення методів навчання, необхідних для удосконалення практичних занять по охороні праці при підготовці майбутніх вчителів технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства світове науково-педагогічне співтовариство проводить пошук інноваційних пріоритетів в освіті та вихованні молодого покоління. Трансформація характеру і змісту праці ставить перед суспільством серйозні завдання, пов'язані із виведенням державної системи освіти на рівень розвинених країн-лідерів, реформування її концептуальних, структурних та організаційних засад. Розвиток закладів освіти інноваційного типу, які повинні відповідати вимогам сьогодення, зумовлюють пошук нових організаційних форм навчання і виховання, оновлення змісту едукативного процесу. Необхідність підвищення рівня вищої освіти потребує розробки нової стратегії і методики викладання.

Пошук нових методичних підходів у викладанні навчальних дисциплін є одним із пріоритетних завдань сучасної наукової еліти. Зазначена раніше думка про те, що працезахоронна діяльність вчителя технологій має надзвичайно важливе значення – вимагає оптимізувати цей процес шляхом впровадження інноваційних методичних підходів навчання. Особливо велика увага при підготовці майбутніх фахівців приділяється практичній підготовці, оскільки її мета полягає у забезпеченні формування відповідних професійних умінь.

Працезахоронна підготовка вчителя технологій, як згадувалося раніше, здійснюється у процесі вивчення охорони праці (ОП). У науковій літературі ця галузь трактується як система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності [0, с.4]. Метою даної дисципліни є формування компетенцій створення безпечних та нешкідливих умов праці, а у випадку діяльності вчителя технологій – власної праці та діяльності учнів.

Сучасний стан вивчення охорони праці майбутніми фахівцями технологічної освіти характеризується не відповідністю змісту навчання із вимоги до їх майбутніх трудових обов'язків, а також використання застарілих недосконалих методів навчання. Як відомо традиційна система організації навчального процесу у вищій школі носить лекційно-практичний характер. Особливістю такої системи є лекційне отримання теоретичного матеріалу й детальне його засвоєння на практичних заняттях. Практичне заняття – це форма організації деталізації, аналізу, розширення, поглиблення, закріплення, застосування та контролю за засвоєнням отриманої навчальної інформації (на лекції і в ході самостійної роботи) під керівництвом викладача вишу [2]. У більшості випадків сучасні умови проведення практичних робіт зводяться до більш глибокого відтворення теоретичного матеріалу. Враховуючи важливість працезахоронної діяльності вчителя технологій практичні заняття з охорони праці не можуть ґрунтуватися на ретрансляційному підході. Бездумне вивчення теоретичного матеріалу, втрата зв'язку із вимогами до професійних обов'язків вчителя технологій є не припустимими. Ми вважаємо, що найдоцільніше проводити заняття по охороні праці, використовуючи методи навчання, які б дозволяли максимально точно відтворювати умови майбутньої професійно-педагогічної діяльності педагога.

До таких методів відносяться ситуативне та проблемне навчання, особливістю яких є підвищена активізація навчально-пізнавальної діяльності, а також засвоєння знань.

Ситуативне навчання в сучасних умовах є ефективним інструментом підвищення якості підготовки фахівців усіх галузей народної економіки. Вперше ця технологія використовувалася в Гарвардській школі бізнесу (школа ділового адміністрування Гарвардського університету, м. Бостон, США). Популярність в країнах СНД вона отримала лише на

початку 1970 - х рр.. Ця технологія може використовуватися і самостійно, і як частина традиційних методів навчання або ділових ігор і тренінгів [3].

Проектуючи інструментарій ситуативних методів навчання на організацію практичних робіт по охороні праці розглянемо наступні педагогічні рішення. Виконання професійних працезахоронних обов'язків майбутніми вчителем технологій супроводжується використанням великої кількості нормативно-правового забезпечення, інструментів, технологічного обладнання. При цьому можливими є виникнення нещасних випадків, що вимагає від педагога чіткого алгоритму дій у таких ситуаціях. Практичні заняття, які дозволяють розглянути особливості дій педагога при нещасних випадках, проходять у вигляді семінарського заняття, яке заключається у вивченні питань розслідування нещасного випадку, який стався із працівником. Варто відзначити, що проведення практичного заняття у такому вигляді є не правомірним, пояснюється це тим що не розглянутим залишаються питання дій вчителя при нещасному випадку, надання долікарської допомоги, профілактики таких інцидентів. За таких умов доцільним є метод ситуативного навчання – інциденту.

Сутність цього методу полягає у пошуку інформації для прийняття рішення самим студентом і навчання його необхідної інформації, її збору та системному аналізу. Позитивні сторони використання цього методу навчання заключаються у тому, що замість докладного опису умов ситуації студенти отримують лиш короткі відомості про інцидент. Отриманий теоретичний матеріал на лекційних заняттях чи під час самостійної роботи засвоюється у активній формі. Тобто, якщо моделюється інцидент – нещасний випадок, що стався із учнем студентам надається ряд фактів, які описують умови цієї події. Крім того, обов'язковим є використання посадової інструкції, норм, законодавчих актів, які урегульовують діяльність працівників навчально-виховних закладів. Модель інциденту готується завчасно, після чого на розгляд студентам дається окрема його частина, яка є основою виробничої ситуації. Після цього студенти розпочинають здійснювати аналіз інциденту: встановлення причин нещасного випадку, визначення документів, які урегульовують законодавчу сторону цієї події, обґрунтування оптимальних методів надання допомоги постраждалому, визначення організаційно-технічних заходів для подальшого запобігання таких випадків. Доцільно проводити такі практичні заняття невеликими групами по 3-5 чоловік. Це пояснюється тим, що застосування методу інциденту із всією групою зумовлюватиме поверхневий аналіз ситуацій, а також прийняття рішень на основі неповної інформації, так як повна зайнятість усіх учасників академічної групи за таких умов не можлива. Організація практичних робіт у невеликих групах дозволить забезпечити їх проведення в умовах усезадіяності суб'єктів навчального процесу, конкурентності, а це в свою чергу дозволить підвищити рівень засвоєння знань та формування працезахоронних компетенцій. Підвищення ефективності методу інциденту варто модифікувати із методом «Програвання ролей», який дозволяє відтворювати максимально правдиву управлінські або психолого-

виробничу ситуацію. Особливістю такого методу є інсценування посадових обов'язків вчителя технологій у напрямі охорони праці. Доцільно аби кожна група давала об'єктивну оцінку діяльності та рішень іншої.

Ми вважаємо за доцільне, що для більш глибокого оцінювання сформованих працезахоронних компетенцій вчителя технологій ставити питання, які заздалегідь є не вірними. Такий тип «провокативного підходу» до навчання дозволяє забезпечити високий рівень усвідомлення навчального матеріалу, а також сформулювати чітке уявлення про свою професійно-педагогічну діяльність.

Відмітимо і те, що метод інциденту доцільно використовувати у ситуаціях критичного характеру, однак такі проблеми охорони праці як мікроклімат, санітарія та гігієна приміщень, вивчення будови та принципів використання засобів пожежогащення не носить гостро проблематичний характер, тому ми вважаємо за доцільне при організації таких практичних занять використовувати кейс-метод. Один із перших дослідників К.Харіед вважає, що проблема впровадження методу case-study в практику вищої професійної освіти в даний час є досить актуальною, що зумовлено двома тенденціями:

- перша впливає із загальної спрямованості розвитку освіти, її орієнтації не стільки на отримання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості, серед яких особлива увага приділяється здатності до навчання, зміну парадигми мислення, умінню переробляти величезні масиви інформації;

- друга впливає з розвитку вимог до якості фахівця, який, окрім задоволення вимог першої тенденції, повинен володіти також здатністю оптимальної поведінки в різних ситуаціях, відрізнятися системністю та ефективністю дій в умовах кризи [4, с.93].

Застосування методу кейсів в навчанні охорони праці майбутніх вчителів технологій:

- підвищити пізнавальний інтерес до дисциплін, що вивчаються;
- покращити розуміння власної працезахоронної діяльності;
- сприяє розвитку креативних, інноваційних, дослідницьких, комунікативних та творчих навичок прийняття важливих рішень [5, с.94].

Так наприклад, при вивченні питань забезпечення параметрів мікроклімату у навчально-виробничому приміщенні майбутньому вчителів дозволяється проаналізувати повністю порядок проведення даного заходу. При цьому важливою особливістю є не повна інформація по даному питанню. Наявність у структурі методу case-study суперечок, дискусій, аргументації тренує учасників обговорення, вчить дотриманню норм і правил спілкування. Викладач повинен бути досить емоційним протягом всього процесу навчання, дозволяти і не допускати конфлікти, створювати обстановку співробітництва і конкуренції одночасно, забезпечувати дотримання особистих прав студента. Загальна структура побудови проблеми та вивчення кейсу має наступний алгоритм:

- Формулювання проблеми та план вивчення матеріалів кейса;
- Поетапне завдання для виконання;
- Питання для обговорення;
- Вимоги до оформлення результатів роботи з кейсом;
- Опис ситуації;
- Довідкові матеріали;

Проектуючи такий алгоритм на практичне заняття з охорони праці формулювання кейсу зводиться до постановки проблеми виробничого характеру (з чим потенційно може зустрітися вчитель технологій на робочому місці), повідомлення особливостей оформлення лабораторно-практичного аналізу, та детального опису ситуації викладачем. Крім того, враховуючи специфіку охорони праці, необхідно забезпечити студентів відповідною нормативно-правовою документацією, зміст якої чітко відповідає змісту практичного заняття.

В цілому описані вище методи «інциденту» «імітаційного програвання ролей», «кейс-стаді» в своїй структурі є проблемними. Більшість вітчизняних вчених вважають, що методи ситуативного та проблемного навчання є тотожними, в свою чергу британські, американські та більшість представників європейської науково-педагогічної школи вважають ці методи близькими за сутністю. Ми вважаємо, що при організації практичних занять з охорони праці при підготовці майбутніх вчителів технологій ці методи необхідно та доцільно синтезувати, а саме використовувати проблемні професійно-спрямовані завдання на основі виробничих ситуацій.

Моделювання проблеми, яка відтворює виробничу ситуацію професійної діяльності майбутнього вчителя технологій дає студентам наближене уявлення про ті виробничі труднощі й можливості їх вирішення. Така форма модифікації вище описаних методів дозволяє використовувати цей підхід на будь-якій стадії професійної підготовки. Ми вважаємо, що методичні підходи оптимізації практичних занять з охорони праці при підготовці майбутніх фахівців технологій має наступну структуру (Рис.1.).

Рис.1. Методи проведення практичних занять з охорони праці при підготовці майбутніх вчителів технологій

Результатом синтезу вище описаних методів ситуативного та проблемного навчання є навчально-виробничі ситуації. Специфіка цього методу полягає у точному відтворенні умов та специфіки праці педагога, а

також створенні проблемної ситуації виробничого характеру й пошук шляхів її вирішення.

Висновки. Вибір цих методів не є безпідставним, оскільки забезпечить високу якість як практичної, так і теоретичної підготовки майбутнього педагога. Проблемно-пошукові, ситуативні принципи організації практичних занять з охорони праці дозволяють забезпечити якісну комплексну підготовку кожного окремого компонента професійної діяльності вчителя технологій на основі реальних, максимально наближених умов його майбутньої праці.

Список літератури

1. Бедрій Я.І. Охорона праці: навчальний посібник/ Я.І. Бедрій, С.І. Дембіцький, В.С. Джигирей та ін. – Львів: ТОВ «еК.К.К.о», 1997.
2. Слостенин В. А. Педагогика: [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Слостенина. – М. : Академия, 2002. – 576 с.
3. Инновационные педагогические технологии : Активное обучение : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/ А.П.Панфилова. — М. : Издательский центр «Академия», 2009. - 192 с.
4. Hariad C.F. What is case? //Journal of College Science Teaching. – 1997. – 27 (2), С. 92-94.
5. Bsddle, B & Anderson D. (1986). Theory, methods, knowledge, and research on teaching. In M. Wittrock, Handbook of research on teaching. New York: Macmillan. – 547 p.

В статье освещен современное состояние подготовки учителей технологий в области охраны труда. Описанные методы ситуативного и проблемного обучения, обоснованы возможности их использования при проведении практических занятий по охране труда. Доказано, что организация практического обучения охране труда будущих учителей технологий описанными выше методами позволяет оптимизировать данный процесс.

Методика обучения, охрана труда, подготовка учителей технологий, проблемное обучение, ситуативное обучение.

This article presents the current state of technology training for teachers in the field of labor. The described methods of situational and problem-based learning opportunities justified their use in practical training on occupational safety . It is proved that the organization of practical training of future teachers OSH technology methods described above to optimize the process. Presents the Search for new methodological approaches of teaching is one of the priorities of modern scientific elite. Noted earlier opinion that the activities of teachers pratseohoronna technologies is essential - requires to optimize the process through the introduction of innovative teaching approaches teaching. Especially big attention is paid to the training of future professionals practical training, as its purpose is to ensure the formation of appropriate professional skills.

Teaching methodology, health and safety, teacher training technology , problem-based learning , situational training .